

ผ้าพระบฏ

จดจิตรกรรมจำพุทธศรัทธา

ผ้าพระบฏ

จัดกิจกรรมจำพุทธศรัทธา

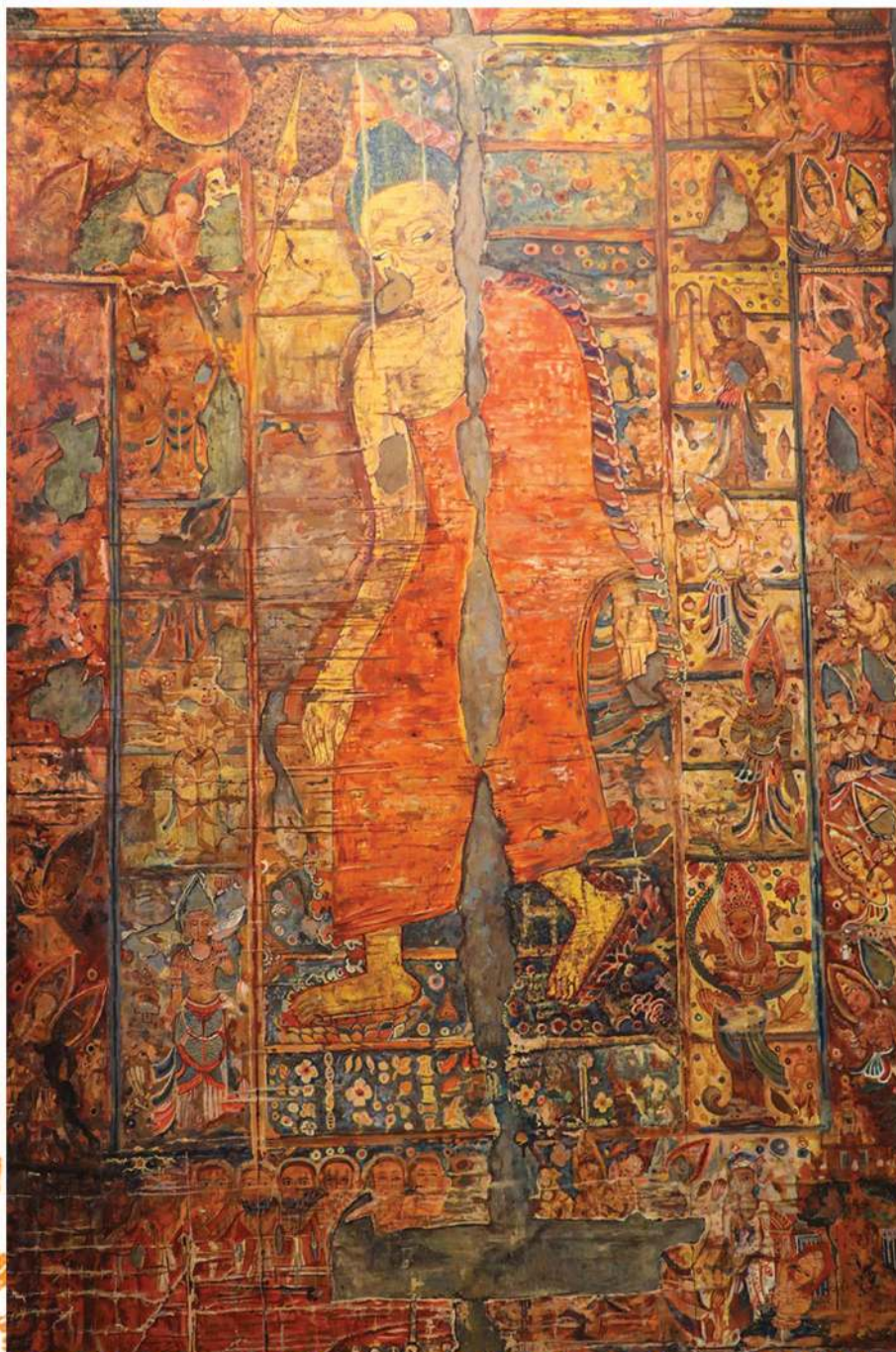

ภาพจาก <https://travel.kapook.com>

ภาพจาก Nakhon Si Thammarat นครศรีธรรมราช

ผ้าพระบฏ นับเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธา ความเชื่อ และความผูกพันของชาวเมือง ที่มีต่อพระพุทธศาสนา ผ้าพระบฏไม่เพียงแต่เป็นงานศิลปะที่งดงาม แต่ยังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด เรื่องราวพุทธประวัติ และเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีของชุมชน

ภาพพระพุทธรูปโบราณ ที่มา: <https://www.cmthainews.com/archives/25186>

◀สาบัญ▶

เรื่อง

หน้าที่

นิยามความหมาย

1

ประวัติความเป็นมา

2

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

3

ผ้าพระบฏในนครศรีธรรมราช

5

ผ้าพระบฏพระราชทาน เมืองนครศรีธรรมราช

8

กิจกรรมการวาดภาพและแห่ผ้าพระบฏ

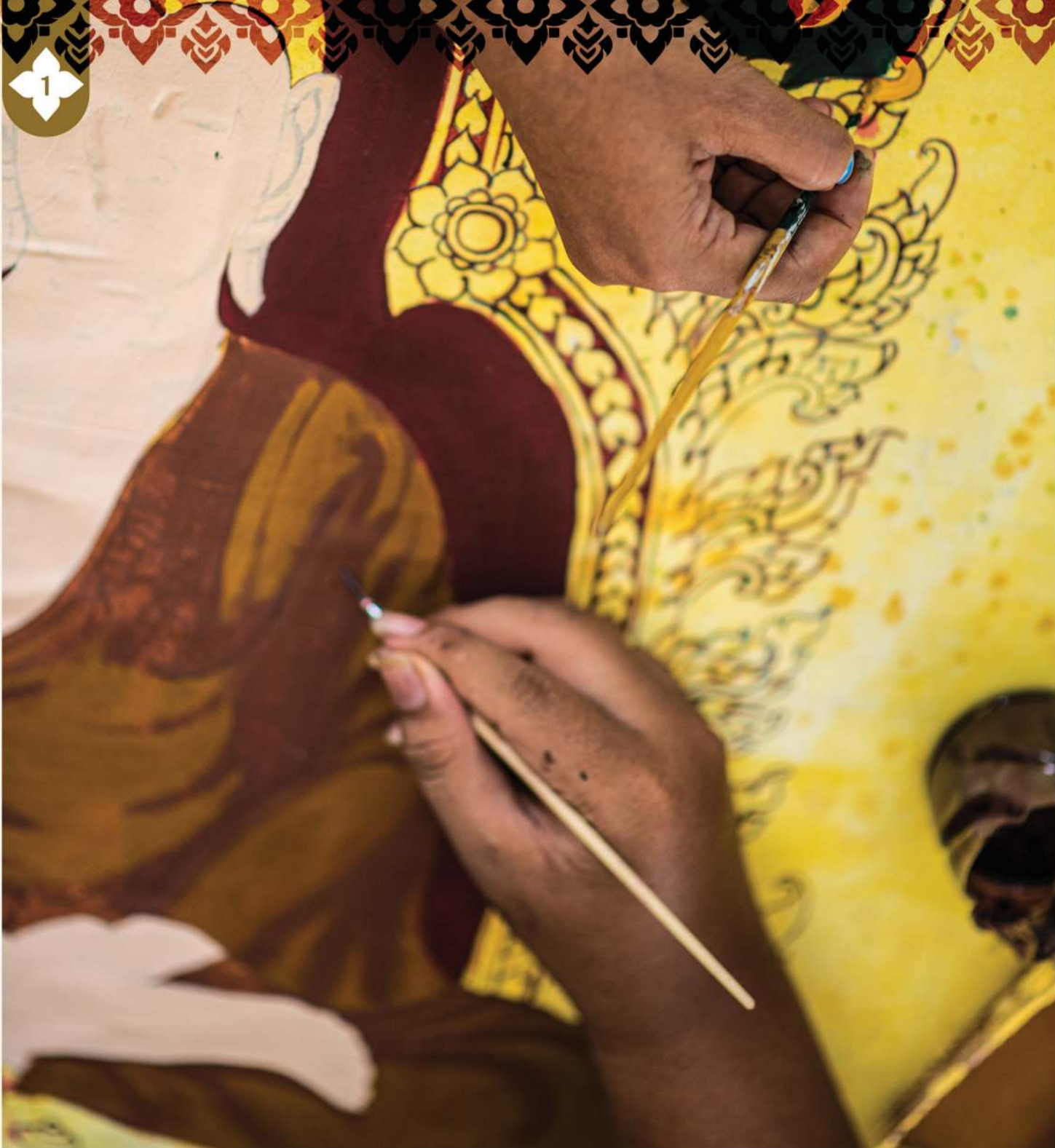
9

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผ้าพระบฏพระราชทาน เมืองนครศรีธรรมราช

10

◀ นิยามความหมาย ▶

ผ้าพระบฏ เป็นผืนผ้าเขียนรูปพระพุทธเจ้า หรือเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระพุทธประวัติ หรือชาดก คำว่า “บฏ” มีรากศัพท์ในภาษาบาลีว่า ปฏ (อ่านว่า ปะ-ตะ) หมายถึงผ้าทอ ผ้าผืนวิมล คำศรี สรุปลไว้ว่า ผ้าพระบฏ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และนักวิชาการด้านจิตรกรรม ต่างให้ความหมายไปในลักษณะเดียวกันว่า ผ้าพระบฏ คือ ผืนผ้าที่มีรูปพระพุทธเจ้า หรือพุทธประวัติแขวนไว้บูชาแทนรูปประติมากรรม

ประวัติความเป็นมา

ในประเทศอินเดีย มีตำนานการเขียนภาพว่า พระเจ้าอชาตศัตรูทูลขอพระพุทธรูปจากพระพุทธเจ้า เพื่อสักการบูชาแทนพระองค์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้โปรดประทานพระพุทธรูป ประทับอยู่บนผืนผ้าผืนหนึ่ง พร้อมระบายด้วยสีต่างๆ แล้วสืบทอด การทำภาพบนผืนผ้า ไปจนถึงประเทศ ทิเบต จีน ญี่ปุ่น และ เกาหลี ที่ยังนิยมการเขียนภาพพระพุทธเจ้าและอื่น ๆ บนผืนผ้า โดยเฉพาะในทิเบตทุกวันนี้ที่เรียกว่า ถังกา (Thangka) แพร่หลายไปทั่วทั้งโลก โดยเฉพาะภาพกาลจักร หรือ ปฏิจสมุปบาท แสดงถึงพระธรรม ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และสั่งสอน

ในชั้นแรกผ้าพระบฏถือเป็นรูปเคารพอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชน มีวัตถุประสงค์การผลิต เพื่อเป็นรูปพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว รูปเคารพที่วาดบนผืนผ้านี้มีหลายขนาด ใหญ่บ้างเล็กบ้างตามกำลังความสามารถในการทอผ้า และวาดภาพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพพระพุทธรูป ประทับยืน เก็บไว้บูชาในเคหสถานทั่วไป ในดินแดนที่พุทธศาสนาแผ่เข้าไปถึง การวาดภาพพระพุทธรูป ลงบนผ้านี้ดั่งกล่าวลงทุนต่ำ และใช้เวลาน้อยกว่าปฏิมากรรม หรือการปั้นพระพุทธรูปหลายเท่า อีกทั้งยังสามารถพกพาติดตัวไปยังถิ่นอื่นได้โดยง่าย การผลิตผ้าพระบฏจึงกลายเป็นความนิยม ในหมู่พุทธศาสนิกชนสมัยแรก ๆ อยู่มาก

ล่วงมาในยุคที่พุทธศาสนิกเริ่มรู้จัก และนิยมทำพระพิมพ์พระเครื่องด้วยดินดิบบ้าง ดินเผาบ้าง และโลหะสำริดบ้าง ความนิยมทำผ้าพระบฏก็ค่อยลดลง เพราะพระพิมพ์ พระเครื่อง เป็นรูปเคารพแทนองค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ผู้เลื่อมใสศรัทธาสามารถผลิตได้คราวละมาก ๆ เก็บรักษาไว้ในศาสนสถาน ได้นานกว่ารวมทั้งสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย และเร็วกว่าผ้าพระบฏ ด้วยเหตุนี้ผ้าพระบฏจึงเริ่มมีจำนวน ลดน้อยลงไปตามลำดับ

ในชั้นต่อมา บทบาทหน้าที่ของผ้าพระบฏ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นรูปเคารพ กลายมาเป็นเครื่องบูชา ที่ถวายต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระปฎิมา ถือกันว่าเป็นวิธีการบูชาพระพุทธรูป อย่างใกล้ชิดสนิทแนบเมื่อพระพุทธรูปเสด็จเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ความเชื่อเรื่องการบูชา พระพุทธเจ้าด้วยผ้าพระบฏแทรกเข้ามาด้วย ทำให้ชาวพุทธในดินแดนแถบนี้รู้จักทำผ้าพระบฏ โดยการทอ ประดิษฐ์ประดอยเป็นผืนกว้าง และยาว ตามความคิดสร้างสรรค์ ใช้สีและวัสดุที่หาได้ในถิ่นนั้นเป็นหลัก จนกลายเป็นเครื่องพุทธบูชาที่จัดว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างหนึ่ง

ภาพจาก <https://khunnaiver.blogspot.com/2021/09/Harphakhunthatu-old-Tradition-Nakhon-Si-Thammarat.html>

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

ในคติดั้งเดิมนั้น ภาพพระบฏมีส่วนประกอบสำคัญคือพระพุทธเจ้ายืนยกพระหัตถ์ขวา ต่อมา มีพระอัครสาวกประกอบซ้ายขวา ช่วงบนที่มุ่มซ้ายและขวามักมีฤๅษีหรือนักสัทธิ เทาพนมมือถือดอกบัว ในระยะต่อมา แม้ว่าจะมีภาพเล่าเรื่องเข้ามาประกอบ แต่ส่วนสำคัญของภาพก็ยังคงอยู่ที่องค์พระพุทธเจ้า และพระอัครสาวก หลังจากนั้นจึงค่อยๆ เปลี่ยนไป จนกระทั่งไม่มีภาพพระพุทธเจ้า กลายเป็นภาพเล่าเรื่องเต็มผืนผ้า

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

ภาพจาก สมชาย สหวิศิษฎ์

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

ภาพจาก https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=1419038411571876&id=967596333382755

๑. พระพุทธเจ้าขึ้นยกพระหัตถ์ชวาท หรือบางครั้งมีพระอัครสาวกยืนประนมมือชวาทข้างซ้าย - ขวา หมายถึง พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร ส่วนใหญ่แล้วมักเขียนเป็นภาพพระพุทธเจ้าขึ้นภายในกรอบ ชุ่มประตุ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงวินิจฉัยว่าเป็นตอนที่พระพุทธเจ้าทรงเดินออกจากประตูเมืองเวสาลี ทรงหยุดและหันพระพักตร์มองเมืองเวสาลีเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนเสด็จปรินิพพาน

ภาพจาก https://www.facebook.com/photo.php?fbid=716633658411552&id=385740758167512&set=a.386706838070904&locale=eu_ES

๒. พระพุทธประวัติ ที่นิยมเขียนมีตอนมารผจญ ตอนเสด็จไปโปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และตอนเสด็จลงจากดาวดึงส์

ภาพจาก https://www.facebook.com/permalink.php/?story_fbid=2877279332502634&id=1661293580767888&locale=th_TH

๓. พระพุทธรูป ๕ พระองค์ หมายถึง พระอดีตพุทธ ๓ พระองค์ คือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะ พระพุทธรูปองค์ปัจจุบัน คือพระสมณโคดม และพระอนาคตพุทธเจ้า คือพระศรีอาริย์เมตไตรย นิยมเขียนไว้ข้างบนของผืนผ้า

ภาพจาก ศูนย์รับบิณฑบาตคันทันหนังสือพุทธสมุดข่อยเมืองนคร
ภาพจาก <https://www.facebook.com/photo?fbid=122845392845712&set=pcb.122857302844521>

๔. พระมัลลย์ เป็นารรณกรรมในพุทธศาสนาที่นิยมเขียนกันมาก กล่าวถึงพระอรหันต์รูปหนึ่ง คือพระมัลลย์ มีอิทธิฤทธิ์เหาะได้ พระมัลลย์ได้ลงไปโปรดสัตว์นรก และขึ้นไปนมัสการพระจุฬามณีบนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ ได้พบพระอินทร์และพระศรีอาริย์ เมื่อกลับจากนรกและสวรรค์ จึงได้เทศนาสั่งสอนให้มนุษย์ หันแรงต่อการทำบาป หมั่นทำบุญทำทาน อุทิศส่วนบุญกุศลจะได้ขึ้นสวรรค์และอยู่ในพระศาสนาพระศรีอาริย์ พระมัลลย์ในภาพเขียนจะแสดงด้วยพระสงฆ์ห่มจีวรสีแดง ถือตาลปัตร สะพายบาตร อยู่ในท่าเหาะ หรือไม่เช่นนั้นก็จะนั่งอยู่ต่อหน้าพระเจดีย์จุฬามณี

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

ภาพจาก <https://thaprajan.blogspot.com/2011/09/blog-post.html>

๕. พระเจดีย์จุฬามณี เป็นพระเจดีย์แก้วสี่เหลี่ยมที่พระอินทร์ทรงสร้างไว้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นที่ประดิษฐานพระเกศา (เส้นผม) พระเวฏฐณพัสดร์ (ผ้าโพกศีรษะ) พระทักษิณทนต์ทาทาธธาตุ (เขี้ยวเขี้ยว - ขา) และพระรากขวัญเบื้องบน (กระดูกไหปลาร้าบน) ของพระพุทธเจ้า (กรมศิลปากร ๒๕๓๐) พระอินทร์ พระพรหมและเทพยดาชั้นต่างๆ พร้อมด้วยบริวาร เสด็จไปนมัสการอยู่เสมอ ส่วนพระศรีอารีย นั้นเสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิตและบริวารแสนโกฏิ พร้อมด้วยขบวนพยุหยาตราเครื่องสูง ดอกไม้ธูปเทียน แท่นหมอนมัสการพระเจดีย์จุฬามณีทุกวันขึ้น ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ (พิชิต อัครนิมิต ๒๕๓๖)

จิตรกรรมฝาผนังเดิมมีชาดกในอุโบสถวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี
ภาพจาก <https://readthecloud.co/jataka-theses-of-the-buddha-1/>

๖. ทศชาติชาดก คือเรื่องราวของพระพุทธเจ้าครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีอันเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ ๑๐ ประการ ในช่วง ๑๐ พระชาติสุดท้าย ก่อนที่จะเสวยพระชาติเป็นพระโคตมพุทธเจ้า พระชาติทั้ง ๑๐ คือ เตมียชาดก (ความอดทน) มหาชนกชาดก (วิริยะ) สุวรรณสามชาดก (เมตตา) เนมิราชชาดก (อธิษฐาน) มโหสถชาดก (ปัญญา) ภูริทัตตชาดก (ศีล) จันทกุมารชาดก (ขันติ) พรหมนารถชาดก (อุเบกขา) วิฑูรบัณฑิตชาดก (สังกะ) เวสสันดรชาดก (ทาน)

ภาพและเรื่องราวในพระบฏ

ภาพจาก <https://kingkarnk288.wordpress.com>

๗. เวสสันดรชาดก เป็นเรื่องที่นิยมเขียนกันมาก เป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่เพราะทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง ๑๐ ประการ จึงเรียกว่า มหาชาติ

ภาพจาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1344057082319601&set=a.1344057002319609>

๘. อสุภะ คือภาพพระสงฆ์พิจารณาซากศพที่อยู่ในสภาพต่างๆ กัน สำหรับเป็นมรณานุสติ ให้แก่พระภิกษุสงฆ์และบุคคลทั้งหลาย ได้ประจักษ์ถึงความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร ว่ามีเกิดและมีดับสูญ แต่สิ่งที่คงอยู่ตลอดไปนั้นคือความดี ดังนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ควรสร้างแต่ความดี นอกจากนี้ ยังมีพระบฏที่เขียนเป็นภาพพระพุทธรูปหล่อ มีลายมงคล ๑๐๘ ประการ ภาพพระอดีตพุทธเจ้าประทับนั่งเรียงเป็นแถว หรือภาพเล่าเรื่องในวรรณกรรม เช่น พระสุธน - มโนห์รา เป็นต้น

ผ้าพระบฏในนครศรีธรรมราช

ก่อนหน้าที่จะมีชาวเมืองหงสาวดี ซึ่งมีชาวอริยพงษ์กับบริวารร้อยคนมาประสบเหตุเรืออัปปาง อยู่นอกฝั่งเมืองปากพนัง มีผู้รอดชีวิตเพียง ๑๐ คน พร้อมผ้าผืนยาวซึ่งเรียก "ผ้าพระบฏ" ในช่วงสมัย อยุธยาศรีธรรมมาโสกราช ทรงปกครองนครศรีธรรมราช (ราวพ.ศ. ๑๗๗๓) นั้น ไม่มีหลักฐาน บ่งบอกว่าชาวนครศรีธรรมราช รู้จักผ้าพระบฏหรือไม่อย่างไรก็ดี เมื่อพญาศรีธรรมมาโสกราช ทรงรับผ้าพระบฏจากชาวหงสาวดี (ซึ่งมีชาวอริยพงษ์เป็นหัวหน้า) ขึ้นประกอบพิธีห่มองค์พระบรมธาตุ เจดีย์นครศรีธรรมราช เนื่องในโอกาสสมโภชครั้งนั้นแล้ว ก็ปรากฏว่าชาวนครศรีธรรมราช ได้จัดบูชา พระบรมธาตุเจดีย์ด้วยผ้าพระบฏอยู่เสมอ จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของเมือง คือ "ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ" สืบมาถึงปัจจุบัน ใครที่มาทำบุญเวียนเทียน ดังก็ถือกันว่าเป็นโอกาสที่ดีที่ได้บูชาพระพุทธองค์อย่างใกล้ชิด ที่สุดก็ว่าได้การบูชาพระพุทธองค์ ด้วยการแห่ผ้าพระบฏขึ้นห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์นั้น ในชั้นเดิม มิได้กำหนดแน่ชัดว่าทำกันในวันใด ล่วงถึงสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีหลักฐานที่ปรากฏ ที่แน่ชัดว่า การแห่ผ้าพระบฏทำในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ อันเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันวิสาขบูชา วันดังกล่าวมีการเวียนเทียนรอบองค์พระบรมธาตุ มีพระสงฆ์จากหลายวัด มาพร้อมกัน ที่วัดพระมหาธาตุารมหาวิหาร เพื่อสวดสมโภชพระบรมธาตุประจำปี ชาวเมืองจึงมาร่วมในพิธีกันอย่างคับคั่ง

นอกจากชาวนครศรีธรรมราชแล้ว ยังมีผู้คนจากต่างเมือง เดินทางมาร่วมสักการะพระบรมธาตุ กันมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เป็นเพราะความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ ในประการที่ว่าถ้าจะให้ได้บุญจริงๆ ก็ต้องบูชาต่อพระพุทธองค์ หรือใกล้ชิดพระพุทธองค์มากที่สุดก็เป็นได้พระบรมธาตุเป็นเสมือนพระพุทธองค์ ผู้คนจึงมุ่งมาสักการะจากทั่วสารทิศ ประจวบกับระยะเวลาดังกล่าว เป็นเวลาที่ยังไม่ถึงฤดูทำนา จึงมักจะชวนกันไปทำบุญเพื่อความสุขสวัสดิ์แห่งครอบครัว และความเจริญก้าวหน้าของต้นข้าวในปีต่อไป ตามคตินิยมโบราณด้วยเหตุนี้ในวันแห่ผ้าพระบฏแต่ละปี จึงมีประชาชนไปร่วมอย่างคับคั่ง

นอกจากนี้อาจเป็นเพราะทุกคน ถือว่าพระบรมธาตุเป็นจุดรวมแห่งความสุขของตน ในวันสักการะ บูชาพระบรมธาตุประจำปี ตนจึงควรร่วมอย่างแข็งขันก็ได้ครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ ให้พุทธศาสนิกชนจัดพิธีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นอีกในวัน ๑๕ ค่ำ

ภาพจาก <https://mgronline.com/travel/photo-gallery/9630000009807>

นอกจากนี้การวาดภาพผ้าพระบฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้จัดทำติดต่อกันมานาน โดยการมีส่วนร่วมของ อาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร รวมทั้งบุคคลทั่วไป ได้มีส่วนร่วมในการผลิต ผ้าพระบฏ เพื่อนำไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ทุกปี

ภาพจาก <https://www.nstru.ac.th>

ผ้าพระบฏพระราชทาน เมืองนครศรีธรรมราช

วิมล คำศรี (2560) ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เมืองนครศรีธรรมราช มีมานานหลายศตวรรษ เป็นประเพณีที่สำคัญและมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของบรรดาพุทธศาสนิกชน นับเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย ในหลายมิติ ผ้าพระบฏที่ใช้ในประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ล้วนเป็นของพุทธศาสนิกที่จัดทำขึ้น หรือจัดหา มากันตามกำลังศรัทธา สืบต่อกันมาโดยตลอด

กาลล่วงมา กระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นปีพิเศษ เป็นปีศิริมงคลของพสกนิกรชาวไทย เพราะพระบรมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา พสกนิกรชาวนครศรีธรรมราช จึงพร้อมใจกัน ขอผ้าพระบฏพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อนำ มาใช้ถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องในงานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เมืองนครศรีธรรมราช ประจำปี ๒๕๓๐

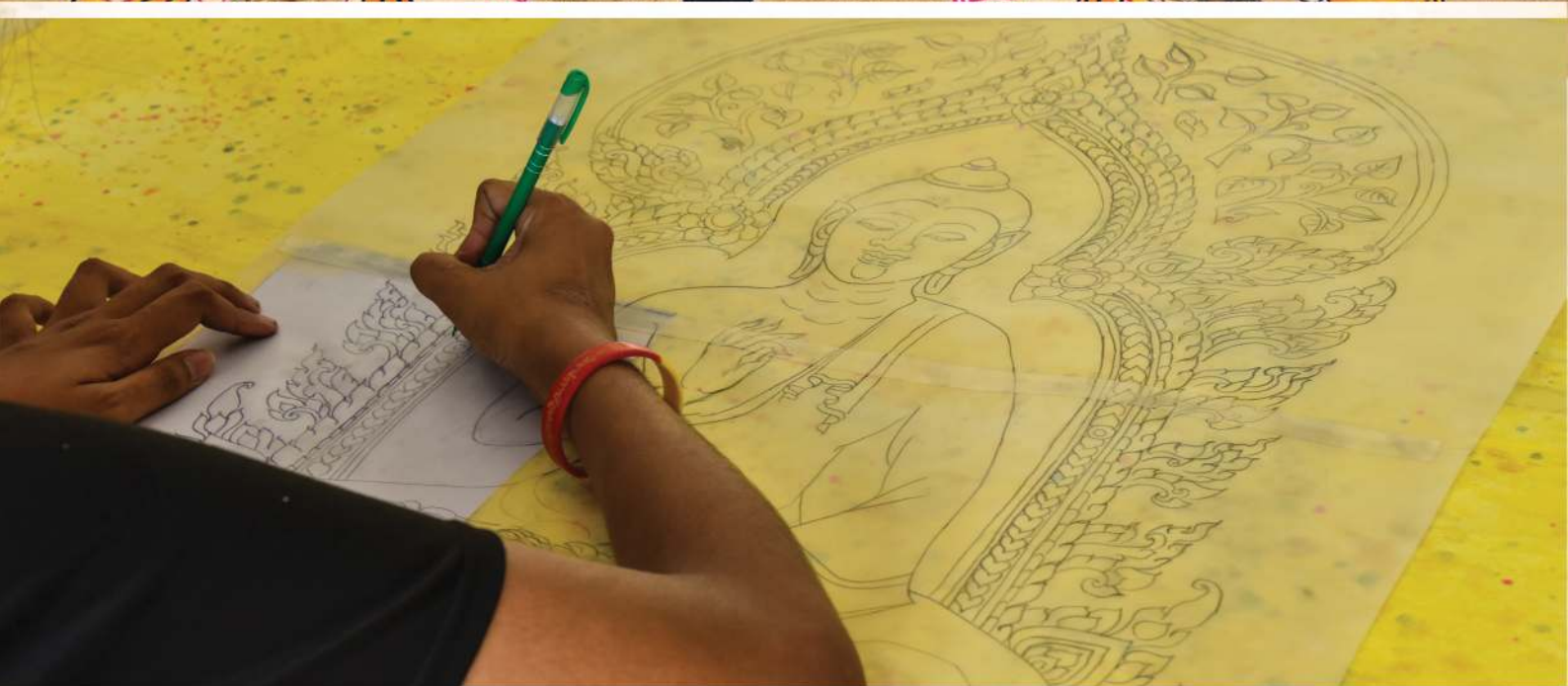
เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ควบคู่กับถวายราชสักการะแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในมหามงคลโอกาส ที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ในป็นนั้ชาวนครศรีธรรมราชใช้ชื่อกันประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ พิเศษเฉพาะการนี้ว่า

“งานมาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ ถวายราชสักการะ”

ชาวนครศรีธรรมราช ตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ และความหมาย ของผ้าพระบฏพระราชทาน เป็นอย่างยิ่ง จึงได้เพียรพยายามใช้มหามงคลโอกาส ขอพระราชทานผ้าพระบฏจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี จนถึงบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๗) ชาวนครศรีธรรมราชได้มีผ้าพระบฏพระราชทานครบถ้วนทุกพระองค์แล้ว

ภาพจาก <https://www.winnews.tv/news/26055>

ผ้าพระบฏนครศรีธรรมราชเป็นมากกว่าแค่ผ้าผืนหนึ่ง แต่เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อ ศรัทธา และวัฒนธรรมอันยาวนานของชาวนครศรีธรรมราช การสืบทอดประเพณีการทำผ้าพระบฏ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/บทความวิชาการ

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). องค์ความรู้ผ้าพระบฏ มาฆบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่เมืองนคร สืบค้น 13 12, 2566 จาก <https://anyflip.com/sqlvs/xdns/basic>
- จารุณี อินเจิดฉาย. (ม.ป.ป.). พระบฏพุทธศิลป์บนผืนผ้า. สืบค้น 13 12, 2566 จาก <https://www.sarakadee.com/m-boran/2002/10-12/phrabot.htm>
- พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์. (2561). ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในบริบทที่เปลี่ยนแปลง. โรงพิมพ์ดีชัย: นครศรีธรรมราช.
- วิมล คำศรี. (2560). ผ้าพระบฏพระราชทาน. นครศรีธรรมราช : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

เนื้อหาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

- การแห่ผ้าขึ้นธาตุ
- ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ
- มาฆบูชา

แหล่งเรียนรู้/แหล่งวิจัย

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช
- ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- วัดพระบรมธาตุ